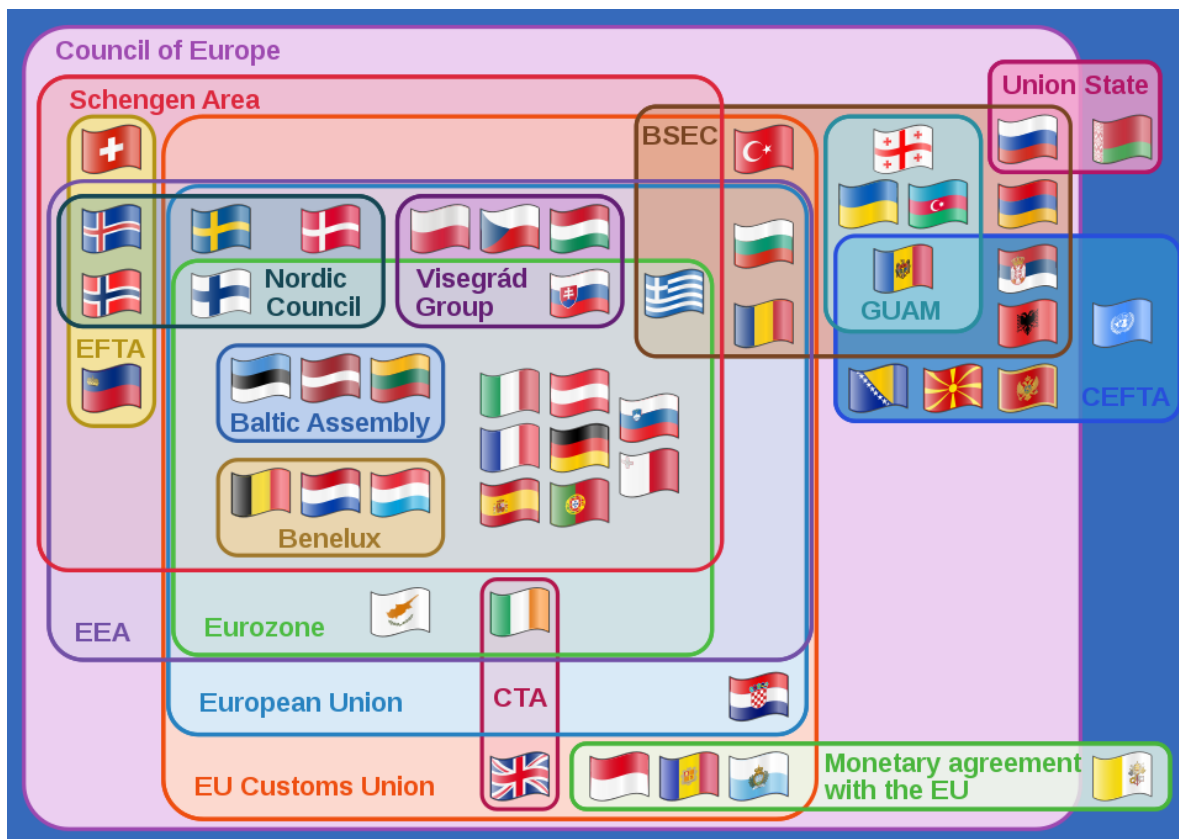

4.2 Evropská integrace

A. Seidlová

Evropská integrace a její vliv nejen v evropské společnosti je jedním z klíčových témat RVP pro gymnázia. Téma je významné z hlediska pochopení principů fungování Evropské unie, i jejího sociálního, ekonomického a politického vlivu ve společnosti. O důležitosti tématu svědčí jeho rozsah napříč RVP – téma evropské integrace je v RVP zpracováváno jak v oblasti geografie, tak i společenských vědách, dějepisu aj.

Obrázek 16 – Evropská mezinárodní integrační uskupení a vztahy mezi nimi

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/European_integration

Poznámka: Vlajka OSN zařazená pod CEFTA reprezentuje Kosovo, které má sice vlastní vlajku, avšak není mnoha státy uznáno za suverénní stát. Česko naopak spolu s necelou stovkou států světa Kosovo uznalo.

V první řadě je nutné upozornit, že evropská integrace je širší pojem zahrnující stále se prohlubující spolupráci evropských států na bázi mnoha mezinárodních uskupení (podrobněji obrázek 16, exkurz 15). Zde se zaměřujeme převážně na nejvýznamnější Evropskou unii, která do určité míry integruje i své sousední státy. Lze tvrdit, že v rámci školních předmětů těchto oborů dominuje několik hledisek, ze kterých je téma evropské integrace obvykle vyučováno. V první řadě se jedná o výuku dějin Evropské unie (EU) a tedy proces rozšiřování EU od počátku integrace v poválečném období, s důrazem na jednotlivé členské, ale i nečlenské či kandidátské země. Druhým tématem je samotné fungování EU; její organizační, institucionální a legislativní struktura. Třetí okruh se pak týká míry zapojení jednotlivých států, jejich integrovanosti. Rámcuje tak význam členství

v EU nejen z politického a ekonomického hlediska na úrovni států, ale i z hlediska každodenního života občanů. Výuková kombinace všech těchto tří okruhů umožňuje žákům proniknout do podstaty evropské integrace a zasadit tak téma EU do širších souvislostí, procesů a problémů současné Evropy a světa.

Na základě naší analýzy vybraných ŠVP lze však konstatovat, že třetímu jmenovanému okruhu, vnitřní integrovanosti EU, je paradoxně věnováno nejméně pozornosti. Mapový list Evropská integrace se proto zaměřuje právě na integrovanost států uvnitř EU a v jejím blízkém okolí a zohledňuje její jednotlivé dimenze: a) institucionální, b) ekonomickou a c) občanskou integrovanost. Odpovídá tak na otázky, jak je členství v EU jednotlivým členům prospěšné, jak je žádané a jaké jsou jeho další možnosti a perspektivy. Zároveň vypovídá o tom, že integrovanost, a tedy míra zapojení států, není vždy úměrná délce členství. Procesu evropské integrace se kromě členských a kandidátských zemí ale účastní i ty, které se s nejvyšší pravděpodobností nikdy členy nestanou, přesto ale figurují jako partnerské země EU. Řeč je o státech spadajících pod Evropskou sousedskou politiku (ENP), kde má EU význam zejména pro migrační a ekonomické toky. Proces evropské integrace je proto nutné chápat nejen jako součást vnitřního území EU, ale i jejího blízkého okolí.

Exkurz 15 – Proces evropské integrace

Poválečné nastartování procesu evropské integrace mělo za cíl jednak zajistit mír a stabilitu na kontinentu, ale i přiblížit jádrové evropské státy z ekonomického hlediska a vytvořit společný trh, v rámci něž bude zajištěn volný pohyb občanů a hospodářský blahobyt. V 50. letech tak v oblasti tzv. vnitřní šestky vzniklo několik integračních uskupení, které byly později v roce 1967 sloučeny v rámci Evropského hospodářského společenství (ES). Jeho obdobou bylo také Evropské sdružení volného obchodu (ESVO), které v roce 1960 založily Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko a Spojené království. Později do něj vstoupily další státy, některé naopak vyměnily členství v ESVO za vstup do EU. Ve spolupráci s EU funguje ESVO dodnes a zahrnuje čtveřici států: Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko (viz EFTA v Obrázku 16).

V kontextu ekonomické krize 70. a 80. let však začal proces integrace částečně stagnovat. Nedostatek surovinových zdrojů, zejména ropy, a rostoucí nezaměstnanost byly hlavními důvody neschopnosti států shodnout se na některých nových společných politikách. Podobně i odlišnosti v socioekonomickém vývoji jednotlivých států, i napříč vnitřními regiony, „brzdily“ společný postup naplňování integračních kritérií. I z hlediska přistoupení dalších států do ES (Dánsko, Irsko a Spojené království v roce 1973, posléze Řecko a Španělsko spolu s Portugalskem v letech 1981 a 1986) tak vznikla napříč členskými státy výrazná politická i socioekonomická diferenciací. Pád železné opony v roce 1989 navíc nasměroval proces evropské integrace východním směrem a obecně posílil nejen ekonomický, ale i geopolitický význam integrace. Některé státy proto začaly požadovat hlubší a intenzivnější integraci, jiné naopak jistou možnost výběru procedur, do kterých se budou (či nebudou) zapojovat. Objevila se proto vize modelu diferenciované integrace, který by státům umožnil větší flexibilitu a suverenitu v rozhodování o participaci v jednotlivých evropských politikách a režimech. Principy diferenciované integrace byly formálně představeny v rámci evropského práva až v roce 1997 v rámci Amsterdamské smlouvy. Současné členské státy proto mohou nejen získat trvalou výjimku z evropského práva, ale mají možnost i dočasně „odložit“ některé procedury či právní závazky (Dostál 2010).

Napříč EU tak vznikla situace, kdy jsou jednotlivé členské státy různou mírou zapojeny do evropských režimů spolupráce, což se je příčinou vzniku tzv. vícerychlostní či víceúrovňové Evropy. Tento termín označuje metodu rozdílné integrace, kdy určitých společných cílů nejprve dosáhnou tzv. pionýrské státy (část členských států, která má politickou vůli cíl naplnit a je toho

zároveň schopna), přičemž se předpokládá, že je ostatní budou následovat později (Euroskop 2020a). Cílem tohoto modelu je lépe reflektovat potřeby a problémy jednotlivých členských států, a umožnit tak překonat situace, kdy je např. určitý návrh blokován jedním či malou skupinou států, které nechtějí být jeho součástí. Mezi členskými státy tak vzniká víceúrovňová struktura integrace, ale i diferenciace zároveň.

Náměty otázek k diskuzi s žáky: Co nastartovalo proces evropské integrace? Jaký je význam těchto integračních uskupení v současnosti? Proč mají další státy zájem do EU vstoupit?

Zdroje ke studiu a diskuzi s žáky:

EUR-Lex (2020): Glossary of summaries. <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html#A>

Euroskop (2020): Fakta o EU. Encyklopedie EU. EU od A do Z. <https://www.euroskop.cz/292/sekce/v-w/>

Evropská komise (2020): European Neighbourhood Policy. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/european-neighbourhood-policy_en

Havlíček, T. (2009): Regiony v Evropské unii. Geografické rozhledy, 18, 3, 6–7.

YouTube: Politika Z (2018): Evropská integrace | #18 Politika Z. <https://www.youtube.com/watch?v=BbfP7LV2H14>

Zdroj: vlastní návrh autorky

4.2.1 O čem míra integrovanosti vypovídá? Jaký je vztah mezi délkou členství a integrovaností?

Evropská integrace zahrnuje dva paralelně probíhající procesy, které lze označit jako a) proces rozšiřování (z angl. widening) a za b) proces prohlubování (z angl. deepening) EU. První z procesů čili proces rozšiřování, označuje akt vstupu nového státu mezi členy EU. Zahrnuje v sobě tedy celou vstupní proceduru. V rámci ní EU nejprve přidělí státu žádajícímu o členství statut kandidátské země. Ta pak postupně splňuje podmínky pro vstup do EU, především tzv. kodaňská či přístupová kritéria (viz slovníček pojmů v příloze 31). Uznání o splnění těchto kritérií všemi členskými státy je vrcholem vstupního procesu. Na základě něj se kandidátská země stává novým členem a dochází tak k rozšíření EU.

Proces prohlubování se, na druhé straně, týká výhradně stávajících členských států EU. Jedná se o iniciativy podporující větší integraci států v rámci EU, tedy budování ještě těsnějšího svazku jednotlivých států a pocitu sounáležitosti mezi jednotlivými národy. Nejvýznamnějším krokem bylo v tomto ohledu bezpochyby vytvoření ekonomické a měnové unie (EMU) a zavedení jednotné měny eura (EUR-Lex 2020). Mezi další iniciativy významně prohlubující evropskou integraci je třeba zařadit např. participaci v schengenském prostoru, která umožňuje cestování bez pasových kontrol, či řadu politik zaměřených na oblast zemědělství, ochranu životního prostředí či vnitřní bezpečnost (Evropská komise 2020a).

Z hlediska integrovanosti tak proces rozšiřování vypovídá zejména o naplnění základních kritérií, které jsou výchozí podmínkou pro členství jakéhokoliv státu. Naopak proces prohlubování charakterizuje samotnou míru zapojení se jednotlivých států v rámci EU, tedy jejich integrovanost.

Vysvětlení odlišností mezi procesem rozšiřování a procesem prohlubování EU umožňuje žákům pochopit základní principy evropské integrace. Vede tak k uvědomění, že nikoli délka členství, ale převážně politická vůle a možnosti členského státu dané zejména jeho

socioekonomickým rozvojem, rozhodují o míře jeho zapojení se do evropských struktur. Délka členství proto sice může být, ale zpravidla není přímo úměrná integrovanosti.

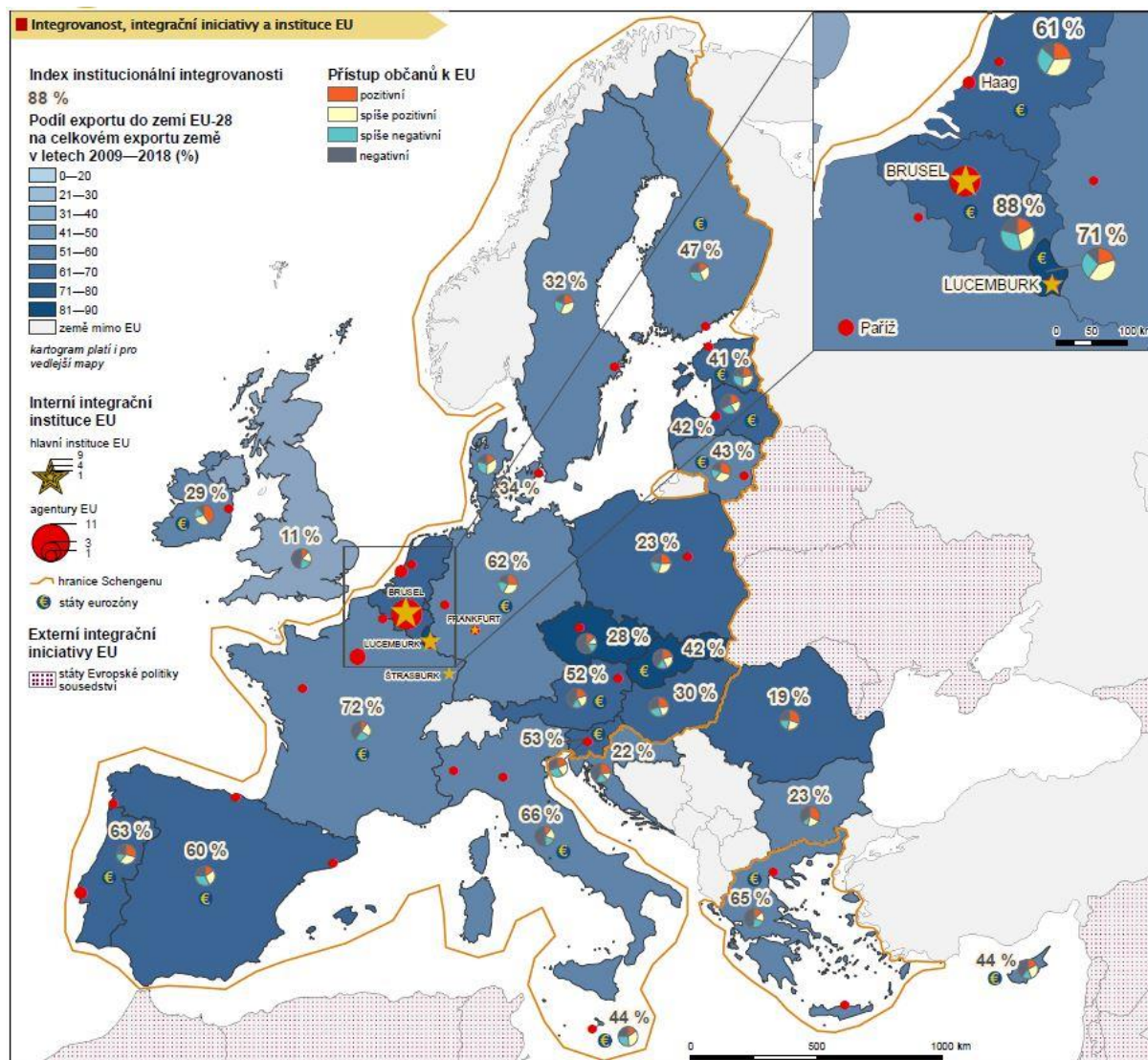
4.2.2 Význam integrovanosti – příklad Spojeného království

Ideálním příkladem, na němž může být tato zdánlivě paradoxní situace reprezentována, je případ Spojeného království. Přestože Spojené království vstoupilo do EU již v druhé vlně jejího rozšiřování (v roce 1973 spolu s Irskem a Dánskem) a bylo tedy dlouhodobým a relativně stabilním členem EU, na základě referenda z června 2016 se rozhodlo, jako historicky zcela první členský stát, EU opustit. Jednání o brexitu, jak je odchod Spojeného království z EU nazýván (zkratka slov British exit), započal v březnu roku 2017 a byl dovršen oficiálním odchodem Spojeného království z EU na konci ledna 2020.

Navzdory brzkému vstupu do EHS (předchůdce EU), vykazovalo Spojené království nízkou míru integrovanosti po celou dobu svého členství. Obdobné referendum o setrvání v EHS se konalo již v roce 1975, kdy Britové rozhodli o zachování členství. Spojené království bylo zároveň státem s největším počtem tzv. opt-outs, tedy výjimek z evropského práva (celkem čtyři, další státy s opt-outs jsou Dánsko se třemi, Irsko se dvěma a Polsko s jedním). Zároveň neparticipovalo ve významných integračních uskupeních – jako jedna z pouhých čtyř zemí EU nebylo součástí schengenského prostoru ani eurozóny zároveň. Spojené království dlouhodobě vyvíjelo snahu stát na okraji procesu evropské integrace a nestála o užší propojování národů napříč EU. Naopak vyžadovalo větší flexibilitu a nezávislost. To vygradovalo v událostech předcházejícím referendu o setrvání v EU v roce 2016. Pod vedením premiéra Davida Camerona Spojené království navrhovalo reformu vztahů s EU. Konzervativní Cameron se domáhal návratu více rozhodovacích pravomocí z ústředí EU zpět na národní úroveň, dále požadoval omezení volného pohybu z nových členských zemí, snížení sociálních dávek pro přistěhovalce a omezení ekonomických regulací či např. rozšíření jednotného trhu. Dohodu o reformě vztahů v EU Cameron spolu se zástupci ostatních členských států podepsali na začátku roku 2016. Dohoda byla podmíněna setrváním Spojeného království v EU, což mělo být potvrzeno referendem. Jeho těsné výsledky ale rozhodly o odchodu Spojeného království z EU a jednání tak pozbyla významu.

Příklad Spojeného království se proto jeví jako zcela ideální pro vysvětlení významu integrovanosti a zejména pak faktu, že integrovanost státu v rámci EU nutně nezávisí na délce jeho členství. Zároveň ukazuje, k čemu může nízká integrovanost státu vést. Právě z tohoto důvodu je nutné žákům téma evropské integrace představit jako dlouhodobý proces a nikoli jen jako aktuální situaci politické mapy Evropy. I v rámci tohoto projektu je proto Spojené království ponecháno v mapovém listu Evropská integrace (viz obrázek 17), a to i přestože mapa vznikala již v průběhu jednání o brexitu, a bylo proto jasné, že v době jejího vydání již Spojené království nebude členem EU.

Obrázek 17 – Ekonomická, institucionální a občanská integrovanost států EU (a Spojeného království)

Zdroj: Mapový list *Evropská integrace*, Soubor specializovaných map pro střední školy, s. 17.

Spojené království je v rámci mapy (obrázek 17) zcela nejméně integrovanou zemí EU, a to jak institucionálně, tak ekonomicky, ale i občansky. Jeho index integrovanosti je 11 %, tedy o 33 % nižší, než je průměr EU. Ekonomické zapojení, resp. podíl exportu do ostatních států EU byl v letech 2009–2018 hned druhý nejnižší (na posledním 27. místě je Malta s 47 %, 26. Spojené království s 49 %, naopak největší exportní napojení na EU vykazuje Slovensko s 85 %). Zároveň patří Spojené království ke státům s převážně negativním přístupem k EU, hůře je EU vnímána už jen v Česku, podobně pak v Itálii či Řecku (viz tabulka 9).

Tabulka 9 – Institucionální, ekonomická a občanská integrovanost členských států v EU do roku 2020

Stát	Rok vstupu	Institucionální integrovanost	Ekonomická integrovanost	Občanská integrovanost
Belgie	1957	88 %	72 %	46 %
Bulharsko	2007	23 %	63 %	54 %
Česko	2004	28 %	83 %	26 %
Dánsko	1973	34 %	64 %	51 %
Estonsko	2004	41 %	70 %	51 %
Finsko	1995	47 %	57 %	43 %
Francie	1957	72 %	60 %	34 %
Chorvatsko	2013	22 %	63 %	38 %
Irsko	1995	29 %	55 %	70 %
Itálie	1957	66 %	56 %	30 %
Kypr	2004	44 %	53 %	45 %
Litva	2004	43 %	60 %	61 %
Lotyšsko	2004	42 %	67 %	41 %
Lucembursko	1957	71 %	83 %	60 %
Maďarsko	2004	30 %	80 %	44 %
Malta	2004	44 %	46 %	48 %
Německo	1957	62 %	59 %	58 %
Nizozemsko	1957	61 %	76 %	58 %
Polsko	2004	23 %	79 %	54 %
Portugalsko	1986	63 %	74 %	61 %
Rakousko	1995	52 %	71 %	42 %
Rumunsko	2007	19 %	73 %	54 %
Řecko	1981	65 %	52 %	31 %
Slovensko	2004	32 %	76 %	43 %
Slovinsko	2004	33 %	85 %	41 %
Sp. království ³⁴	1973	11 %	49 %	31 %

³⁴ Spojené království není členem EU od roku 2020.

Španělsko	1986	57 %	66 %	43 %
Švédsko	1995	26 %	58 %	57 %
Průměr EU		44 %	66 %	47 %

Zdroj: vlastní výpočet autorů. Pozn. Barevné zvýraznění označuje (zeleně) pět nejvyšších hodnot a (červeně) pět nejnižších hodnot integrovanosti.

Exkurz 16 – Brexit: náměty otázek a zdroje ke studiu

Náměty otázek k diskuzi s žáky: Proč se Spojené království rozhodlo odejít z EU? Proč je brexit problém pro celou EU? Co brexit pro EU znamená?

Zdroje ke studiu a diskuzi s žáky:

Brexitinfo.cz (2020): Co je brexit? <https://www.brexitinfo.cz/vystoupeni-velke-britanie-z-eu/>

YouTube: Kovy (2019): Brexit. <https://www.youtube.com/watch?v=TmDcHlivqHU&t=250s>

► influencer Kovy zábavnou formou vysvětluje, proč a jak došlo k brexitu. (Na YouTube dostupná také druhá část videa věnovaná událostem, které předcházely samotnému vystoupení Spojeného království z EU.)

Zdroj: vlastní návrh autorky

4.2.3 Integrovanost Česka

Snaha o intenzivní integraci se západní Evropou se stala součástí politických vizí nové vlády vzniklé po sametové revoluci, kterou vyjadřovalo i heslo Občanského fóra „Zpátky do Evropy“. V roce 1990 se proto Československo začalo aktivně ucházet o členství v ES. Přestože Československo podepsalo s ES asociační dohodu již v nadcházejícím roce, ratifikační proces byl pozastaven z důvodu jeho rozpadu. Na základě nové asociační dohody, uzavřené mezi EU a Českem jako samostatnou republikou, podalo v roce 1996 Česko v čele s předsedou vlády Václavem Klausem přihlášku ke členství. Bylo tak rozhodnuto o tom, že jakmile Česko splní veškerá kritéria, která vstup podmiňují, stane se novým členským státem EU. Tato přístupová jednání o podmínkách členství byla úspěšně zakončena vstupem Česka do EU ke dni 1. května 2004 (Euroskop 2020b).

Česko v rámci EU těží z integrace zejména díky své centrální poloze. Od vstupu do EU vykazuje Česko stabilní přírůstek exportu. Vývoz do států EU se v posledních letech pohybuje okolo 84 %, přičemž nejsilnějším cílovým státem českého exportu je Německo, kam směřuje okolo 39 % vývozu. Mezi další tradiční obchodní partnery Česka patří i všechny ostatní sousední země, a to jak z hlediska vývozu, tak i dovozu. Hlavní položkou českého vývozu na unijní trh jsou silniční vozidla, dále pak i jiné dopravní prostředky a stroje (ČSÚ 2018). Jelikož je Česko jednou z nejvíce závislých zemí na exportu na unijní trh, představuje jeho jednostranné exportní zaměření zároveň i značné riziko. V případě krizového vývoje v EU (a obzvláště pak v Německu) tak Česku mohou hrozit problémy; stejně tak i rostoucí konkurence levnějších asijských automobilek reprezentuje hrozbu pro český export (Tomeš 2009).

Ekonomické výhody členství jsou pro Čechy hnacím motorem podpory EU. Dle výsledků Eurobarometru (viz slovníček pojmů v příloze 31) vydaného na počátku 2020, patří Češi mezi „nejpozitivněji naladěné Evropany“. To vyplývá zejména z jejich spokojenosti jak

s ekonomickou situací v tuzemsku, tak se stavem ekonomiky evropské. Na druhou stranu jsou ale národem s nejnižší důvěrou v EU. V EU si Češi nejvíce váží volného pohybu (66 %) a míru (61 %), poměrně vysoká je i jejich podpora výměnného studijního programu Erasmus (37 %). Okolo 40 % Čechů ale EU negativně spojuje s byrokracií, plýtváním peněz a nedostatečnou kontrolou hranic. Dle výsledků Eurobarometru požadují Češi od EU větší investice do: zaměstnanosti a sociálních věcí, obrany a bezpečnosti a ochrany životního prostředí a klimatu. Stabilní EU a hlubší integrace je proto v českém národním zájmu nejen z ekonomického hlediska (Evropská komise 2020b).

Exkurz 17 – Integrovanost Česka: náměty otázek a zdroje ke studiu

Náměty otázek k diskuzi s žáky:

Jak by na tom bylo Česko, kdyby do EU nevstoupilo? Příklady odpovědí:

- ▶ Pravděpodobně bychom se ocitli uprostřed schengenského prostoru, aniž bychom k němu měli přístup. Například bychom se tak museli podrobovat hraniční kontrole při jakémkoli překročení našich hranic. Stali bychom se třetí zemí (viz slovníček pojmů v přílohách 12 a 31).
- ▶ Nemohli bychom politicky rozhodovat o dění v EU.
- ▶ Studenti českých škol by měli omezené možnosti pro studium v zahraničí.

Co by se stalo, kdyby Česko z EU vystoupilo podobně jako Spojené království? Příklady odpovědí:

- ▶ Ztratili bychom možnost volného pohybu osob, zboží i kapitálu směrem do/z Česka.
- ▶ Přišli bychom o mnohé dotace a investice EU, které pomáhají zvyšovat nejen celkový (sociální a ekonomický) rozvoj Česka, ale především i kvalitu života našich obyvatel.
- ▶ Přišli bychom o mnohé ekonomické výhody, např. bychom ztratili možnost neomezeně vyvážet zboží do států EU, jistě bychom také přišli o značnou část investorů a zahraničních společností, zkrachovala by spousta českých firem. Kleslo by tak mimo jiné naše HDP a zvýšila by se nezaměstnanost.

Zdroje ke studiu a k diskuzi s žáky:

Kurzgesagt – In a Nutshell (2017): Má Evropská unie smysl, nebo bychom ji měli zrušit? <https://www.youtube.com/watch?v=XxutY7ss1v4> (v přehrávači je možnost zapnout české titulky).

Video upozorňuje kromě pozitivních i na negativní aspekty EU, které je vhodné, aby žáci při diskuzi o významu EU taktéž zvažili. Mohou také přijít na faktickou chybu ve videu (chybná data vstupu do EU několika států, čas 1:38).

ČTK (2018): V případě opuštění EU by téměř třetina firem z Česka odešla, další třetina by musela propouštět, ukázala studie. <https://byznys.ihned.cz/c1-66087050-v-pripade-opusteni-eu-by-temer-tretina-firem-z-ceska-odesla-dalsi-tretina-by-musela-propoustet-ukazala-studie>

ČSÚ (2018): Do EU vyvážíme stále více zboží. <https://www.czso.cz/csu/czso/do-eu-vyvazime-stale-vice-zbozi>

Euractiv (2018): Evropané chtějí aktivnější EU, ukazuje průzkum. Češi požadují více v oblasti bezpečnosti. <https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/news/evropane-chteji-aktivnejsi-eu-ukazuje-pruzkum-cesi-pozaduji-vice-v-oblasti-bezpecnosti/>

Eurobarometr (2020): Standard Eurobarometer 92. https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2255_92_3_STD92_ENG

Euroskop (2020): Vstup ČR do EU. <https://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/>

Tomeš (2009): Evropská unie: výsledky, úspěchy a problémy aneb Quo vadis, evropská integrace? Geografické rozhledy, 18, 3, 2–5.

Eurocentra <https://praha.eurocentra.cz/9264/informace-o-eurocentrech/> pravidelně pořádají bezplatné odborné a informační akce pro veřejnost zaměřené na evropská témata a aspekty členství v EU. Zdarma nabízejí přednášky pro žáky o Evropské unii a české evropské politice i osobní konzultace a informační materiály.

Zdroj: vlastní návrh autorky

4.3 Mezinárodní integrace

D. Hána

Mezinárodní integrace je tématem přímo uvedeným v RVP pro gymnázia. Od žáků se očekává, že budou schopni rozlišit a porovnat státy světa a jejich mezinárodní integrační uskupení a organizace podle kritérií vzájemné podobnosti a odlišnosti. V mnoha zdrojích je možné nalézt výborně zpracované přehledy nejvýznamnějších mezinárodních organizací a jejich členských států (např. Chromý, Šifta 2018), proto se mapový list Mezinárodní integrace pokouší na tuto problematiku podívat z jiného pohledu a ilustrovat téma mezinárodní integrace na zapojení konkrétního státu (Česko).

Téma mezinárodní integrace je možné rozdělit na tři okruhy: 1) zvyšující se intenzita mezinárodní integrace globalizací světa, 2) typy mezinárodních organizací a 3) mezinárodní integrace konkrétního státu.

Pozornost zaměříme nejprve na používanou terminologii. Tabulka 10 obsahově přibližuje tři základní pojmy.

Tabulka 10 – Základní pojmy tématu mezinárodní integrace

Mezinárodní integrace	Širší pojem zahrnující: 1) rostoucí význam mezinárodní politiky, výrobních sítí, obchodu, komunikace a dopravy globalizací světa a 2) růst významu mezinárodních norem, organizací a úmluv.
Globalizace	Propojování světa. Globalizace není novým fenoménem, naopak provází lidstvo prakticky od jeho počátků. Mluvíme ale o několika obdobích její intenzifikace. Poslední zintenzivnění globalizace zapříčiněné zjednodušením a zlevněním komunikace a dopravy začalo v 60. letech 20. století a pokračuje dodnes.
Mezinárodní organizace	Dlouhodobě existující instituce, které jsou založeny na formální smlouvě, mají určitou byrokratickou strukturu a jsou zaměřeny na určitou specifickou oblast mezinárodních vztahů

Zdroj: Harvey 1990; Karlas 2007; Stearns 2016; upraveno autorem